

دانشگاه خوارزمی (تربیت معلّم تهران)
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه جامعه شناسی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد جامعه شناسی

عنوان

بررسی تأثیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی و میزان دینداری بر سبک زندگی دانشجویان دانشگاه تربیت معلّم
تهران - حصارک

استاد راهنما:

دکتر فاطمه جواهری

استاد مشاور:

دکتر بیژن زارع

محقق:

هادی خانی

بهمن ۱۳۸۶

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی تأثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی و میزان دینداری بر سبک زندگی (سنتی، مدرن و ترکیبی) با توجه به دو بعد سلیقه و اوقات فراغت در بین دانشجویان است.

به بیان مختصر سبک زندگی را می توان بعنوان یک الگوی کنشی در نظر گرفت که مایه تمییز گروه های متفاوت اجتماعی از یکدیگر می شود. این گروه ها در مواردی همچون شیوه های گذران اوقات فراغت، مصرف کالاها، مشارکت و فعالیت های سیاسی، اجتماعی، شرکت در فعالیت های مذهبی، نوع لباس پوشیدن، نوع تغذیه شیوه تزئین فضای زندگی، شیوه همسرگزینی و بطور کلی در ابعاد متفاوت سلیقه و اوقات فراغت از یکدیگر متمایز هستند.

جمعیت آماری این پژوهش دانشجویان دانشگاه تربیت معلم تهران-حصارک است که با استفاده از روش نمونه گیری ساده غیر تصادفی ۳۵۰ نفر از بین آنها انتخاب شد. تکنیک گردآوری از طریق پرسشنامه و روش پیمایش است. پس از گردآوری داده ها و اطلاعات تجزیه تحلیل آنها به کمک نرم افزار SPSS انجام گرفت.

بطور کلی نتایج بدست آمده نشان داد که بین متغیرهای زمینه ای جنس، وضع تأهل و میزان تحصیلات با شاخص کلی سبک زندگی رابطه معنادار دارند. درمقابل متغیرهای سن، مذهب، زبان مادری و رشته تحصیلی با شاخص کلی سبک زندگی رابطه معنادار ندارند.

همچنین بر اساس آزمون آماری ضریب همبستگی پیرسون نتیجه نشان داد که پایگاه اقتصادی-اجتماعی و میزان دینداری با سبک زندگی رابطه معنادار دارند. نتایج حاصله از تحلیل رگرسیونی نشان داد که ضریب همبستگی چندگانه برای متغیر سبک زندگی $R = 0/57$ است. بدین معنا که متغیرهای پایگاه اقتصادی-اجتماعی و میزان دینداری حدود $0/60$ با سبک زندگی همبستگی دارند. ضریب تعیین $R^2 = 0/33$ (واریانس تبیین شده) است.

بطور کلی شدت رابطه متغیر دینداری با سبک زندگی بیشتر از پایگاه اقتصادی-اجتماعی است. در واقع می توان گفت، دین بعنوان یک متغیر فرهنگی در جهت دهی و شکل دهی سبک زندگی حتی

افراد نوگرا یعنی دانشجویان هنوز یک عامل مهم و تأثیر گذار می باشد، بطوری که دانشجویان با سطح دینداری قوی معمولاً شیوه زندگی سنتی که در آن ارزش های دینی و سنتی غالب است، اختیار کرده اند.

واژگان کلیدی: سبک زندگی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، میزان دینداری، اوقات فراغت، سلیقه، سنتی، مدرن.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	۱- مقدمه
۲	۱-۱- بیان مسأله
۵	۲-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش
۶	۳-۱- اهداف تحقیق
۷	۲- ادبیات نظری
۸	۱-۲- مقدمه
۸	۲-۲- تعریف مفاهیم اصلی
۸	۱-۲-۲- تعریف سبک زندگی
۱۲	۲-۲-۲- تعریف سنت
۱۴	۳-۲-۲- تعریف مدرنیته
۱۶	۳-۲- دیدگاههای مربوط به سبک زندگی
۱۶	۱-۳-۲- دیدگاه ماکس وبر
۲۰	۲-۳-۲- دیدگاه جورج زیمل
۲۳	۳-۳-۲- دیدگاه تورشتاین وبلن
۲۵	۴-۳-۲- دیدگاه پیر بوردیو
۴۰	۵-۳-۲- دیدگاه داگلاس و ایشروود
۴۱	۴-۲- عوامل مؤثر بر شکل گیری سبک زندگی
۴۱	۱-۴-۲- عوامل اقتصادی و طبقه

۴۳	۲-۴-۲ سرمایه فرهنگی
۴۴	۲-۴-۳ شهرنشینی
۴۵	۲-۴-۴ دینداری
۴۸	۲-۴-۵ رسانه ها و ارتباطات
۴۹	۲-۵ پیشینه تجربی
۵۰	۲-۵-۱ تحقیقات خارجی
۵۳	۲-۵-۲ تحقیقات داخلی
۵۷	۲-۵-۳ ارزیابی تحقیقات پیشین
۵۸	۲-۶ چهارچوب نظری تحقیق
۶۴	۲-۶-۱ مدل تحقیق
۶۵	۲-۶-۲ فرضیات تحقیق
۶۶	۳- روش شناسی
۶۷	۳-۱ مقدمه
۶۷	۳-۲ روش تحقیق
۶۷	۳-۴ جمعیت آماری
۶۷	۳-۵ شیوه نمونه گیری
۶۹	۳-۶ تعریف متغیرها
۶۹	۳-۶-۱ متغیر وابسته: سبک زندگی
۷۴	۳-۶-۲ متغیر مستقل: پایگاه اقتصادی- اجتماعی و دینداری
۷۸	۳-۷ روایی و پایایی

۸۱	۴- یافته های تحقیق
۸۲	۴-۱ مقدمه
۸۲	۴-۲ یافته های توصیفی (متغیرهای زمینه ای)
۸۵	۴-۳ رتبه بندی شغل پدر
۸۶	۴-۴ توصیف متغیر وابسته
۸۷	۴-۴-۱ معیارهای انتخاب لباس
۹۰	۴-۴-۲ نوع غذاهای مورد علاقه
۹۱	۴-۴-۳ تزئین اتاق
۹۳	۴-۴-۴ شیوه همسرگزینی
۹۵	۴-۴-۵ ارتباط با جنس مخالف
۹۸	۴-۴-۶ معیارهای نامگذاری
۱۰۰	۴-۴-۷ مدیریت بدن (مردان)
۱۰۳	۴-۴-۸ مدیریت بدن (زنان)
۱۰۶	۴-۴-۹ حجاب
۱۰۸	۴-۴-۱۰ الگوهای اوقات فراغت
۱۱۲	۴-۴-۱۱ مصرف مشروب و مواد مخدر
۱۱۳	۴-۴-۱۲ ورزش
۱۱۵	۴-۴-۱۳ مسافرت
۱۱۷	۴-۴-۱۴ کاربرد کامپیوتر
۱۲۰	۴-۴-۱۵ موسیقی
۱۲۳	۴-۴-۱۶ مطالعه کتب غیر درسی

۱۲۵	۴-۴-۱۷ فعالیت های هنری
۱۲۶	۴-۵ توصیف شاخص کلی بعد سلیقه و اوقات فراغت
۱۲۸	۴-۶ توصیف متغیرهای مستقل
۱۲۸	۴-۶-۱ دینداری
۱۳۲	۴-۶-۲ پایگاه اقتصادی-اجتماعی
۱۳۴	۴-۷ بررسی روابط میان متغیرها
۱۳۴	۴-۷-۱ بررسی روابط بین متغیرهای زمینه ای با متغیر وابسته(سبک زندگی)
۱۳۸	۴-۷-۲ بررسی رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی با سبک زندگی
۱۵۱	۴-۷-۳ بررسی رابطه دینداری با سبک زندگی
۱۶۵	۴-۸ بررسی رابطه متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی و دینداری با ابعاد سبک زندگی
۱۶۵	۴-۸-۱ بررسی رابطه متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی با بعد سلیقه سبک زندگی
۱۶۵	۴-۸-۲ بررسی رابطه متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی با بعد اوقات فراغت سبک زندگی
۱۶۶	۴-۸-۳ رابطه دینداری با بعد سلیقه سبک زندگی
۱۶۷	۴-۸-۴ رابطه دینداری با بعد اوقات فراغت سبک زندگی
۱۶۸	۴-۹ بررسی رابطه متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی و دینداری با شاخص کلی سبک زندگی
۱۶۸	۴-۹-۱ رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی با شاخص کلی سبک زندگی
۱۶۹	۴-۹-۲ رابطه دینداری با شاخص کلی سبک زندگی
۱۷۱	۴-۱۰ تحلیل رگرسیون
۱۷۴	۵- نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۷۵	۵ خلاصه

۱۷۶	۱-۵ اطلاعات توصیفی
۱۸۱	۲-۵ اطلاعات تبیینی
۱۸۵	۳-۵ نتیجه گیری نهائی
۱۸۷	۴-۵ پیشنهادات
۱۸۹	منابع و مأخذ

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۷۲	جدول شماره (۳-۱) شاخص های بعد سلیقه در وضعیت های سنتی و مدرن
۷۲	جدول شماره (۳-۲) شاخص های بعد اوقات فراغت در وضعیت های سنتی و مدرن
۷۵	جدول شماره (۳-۳) گویه های پایگاه اقتصادی- اجتماعی
۷۷	جدول شماره (۳-۴) گویه های ابعاد دینداری
۷۹	جدول شماره (۳-۵) آلفای کرونباخ برای محاسبه همبستگی درونی گویه های هر شاخص
۸۲	جدول شماره (۴-۱) خصوصیات جمعیتی پاسخگویان
۸۳	جدول شماره (۴-۲) خصوصیات جمعیتی پاسخگویان
۸۴	جدول شماره (۴-۳) توزیع پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات والدین
۸۵	جدول شماره (۴-۴) توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب میزان درآمد
۸۶	جدول شماره (۴-۵) رتبه بندی شغل پدر
۸۸	جدول شماره (۴-۶) سبک زندگی: معیارهای انتخاب لباس
۹۰	جدول شماره (۴-۷) سبک زندگی: نوع غذاهای مورد علاقه
۹۱	جدول شماره (۴-۸) سبک زندگی: تزیین اتاق
۹۴	جدول شماره (۴-۹) سبک زندگی: شیوه همسرگزینی
۹۶	جدول شماره (۴-۱۰) سبک زندگی: ارتباط با جنس مخالف
۹۹	جدول شماره (۴-۱۱) سبک زندگی: معیارهای نامگذاری
۱۰۱	جدول شماره (۴-۱۲) سبک زندگی: مدیریت بدن (مرد)
۱۰۴	جدول شماره (۴-۱۳) سبک زندگی: مدیریت بدن (زن)
۱۰۹	جدول شماره (۴-۱۴) سبک زندگی: حجاب
۱۰۸	جدول شماره (۴-۱۵) سبک زندگی: اوقات فراغت
۱۱۲	جدول شماره (۴-۱۶) سبک زندگی: مصرف مشروب و مواد مخدر
۱۱۴	جدول شماره (۴-۱۷) سبک زندگی: بر حسب ورزش
۱۱۶	جدول شماره (۴-۱۸) سبک زندگی: نوع مسافرت
۱۱۸	جدول شماره (۴-۱۹) سبک زندگی: برخورداری از کامپیوتر شخصی و میزان ساعت استفاده از اینترنت/کامپیوتر در هفته
۱۱۹	جدول شماره (۴-۲۰) سبک زندگی: نوع استفاده از اینترنت
۱۲۱	جدول شماره (۴-۲۱) سبک زندگی: استفاده از موسیقی های مورد علاقه
۱۲۲	جدول شماره (۴-۲۲) سبک زندگی: خواننده مورد علاقه
۱۲۴	جدول شماره (۴-۲۳) سبک زندگی: مطالعه کتب غیر درسی
۱۲۶	جدول شماره (۴-۲۴) سبک زندگی: فعالیت در رشته های هنری
۱۲۷	جدول شماره (۴-۲۵) سبک زندگی: مقایسه پاسخگویان در دو بعد سلیقه و اوقات فراغت

- جدول شماره (۴-۲۶) توزیع درصدی پاسخگویان برحسب میزان دینداری ۱۳۱
- جدول شماره (۴-۲۷) شاخص کلی میزان دینداری ۱۳۱
- جدول شماره (۴-۲۸) توزیع درصدی پاسخگویان برحسب تفسیر فرد از نوع مسلمانی اش ۱۳۲
- جدول شماره (۴-۲۹) پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانوادگی پاسخگویان ۱۳۳
- جدول شماره (۴-۳۰) رابطه جنس با شاخص کلی سبک زندگی ۱۳۴
- جدول شماره (۴-۳۱) رابطه سن با شاخص کلی سبک زندگی ۱۳۵
- جدول شماره (۴-۳۲) رابطه وضع تأهل با شاخص کلی سبک زندگی ۱۳۵
- جدول شماره (۴-۳۳) رابطه مذهب با شاخص کلی سبک زندگی ۱۳۶
- جدول شماره (۴-۳۴) رابطه زبان مادری با شاخص کلی سبک زندگی ۱۳۶
- جدول شماره (۴-۳۵) رابطه میزان تحصیلات با شاخص کلی سبک زندگی ۱۳۷
- جدول شماره (۴-۳۶) رابطه رشته تحصیلی با شاخص کلی سبک زندگی ۱۳۸
- جدول شماره (۴-۳۷) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص کلی لباس، غذا و تزئین ۱۳۹
- جدول شماره (۴-۳۸) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص کلی ازدواج ۱۴۰
- جدول شماره (۴-۳۹) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص ارتباط با جنس مخالف ۱۴۱
- جدول شماره (۴-۴۰) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص کلی معیار نامگذاری ۱۴۳
- جدول شماره (۴-۴۱) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با مدیریت بدن (مرد و زن) ۱۴۳
- جدول شماره (۴-۴۲) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با حجاب ۱۴۴
- جدول شماره (۴-۴۳) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص کلی اوقات فراغت ۱۴۵
- جدول شماره (۴-۴۴) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص مصرف مواد مخدر، مشروب و سیگار ۱۴۵

- جدول شماره (۴-۴۵) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص ورزش ۱۴۷
- جدول شماره (۴-۴۶) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص نوع مسافرت ۱۴۸
- جدول شماره (۴-۴۷) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص استفاده از کامپیوتر ۱۴۸
- جدول شماره (۴-۴۸) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص کلی موسیقی ۱۵۰
- جدول شماره (۴-۴۹) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص کلی مطالعه کتب غیر درسی ۱۵۰
- جدول شماره (۴-۵۰) رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی با شاخص فعالیت های هنری ۱۵۱
- جدول شماره (۴-۵۱) رابطه دینداری با شاخص کلی انتخاب لباس، نوع غذا و شیوه تزئین ۱۵۲
- جدول شماره (۴-۵۲) رابطه دینداری با شاخص کلی ازدواج ۱۵۴
- جدول شماره (۴-۵۳) رابطه دینداری با شاخص ارتباط با جنس مخالف ۱۵۴
- جدول شماره (۴-۵۴) رابطه دینداری با شاخص کلی معیار نامگذاری ۱۵۶
- جدول شماره (۴-۵۵) رابطه دینداری با مدیریت بدن (مرد، زن) ۱۵۶
- جدول شماره (۴-۵۶) رابطه دینداری با نوع پوشش ۱۵۷

- جدول شماره (۴-۵۷) رابطه میان میزان دینداری با شاخص کلی اوقات فراغت ۱۵۷
- جدول شماره (۴-۵۸) رابطه دینداری با شاخص کلی مصرف مشروب، مواد مخدر و استعمال سیگار ۱۵۸
- جدول شماره (۴-۵۹) رابطه دینداری با شاخص ورزش ۱۵۹
- جدول شماره (۴-۶۰) رابطه دینداری با شاخص نوع مسافرت ۱۶۰
- جدول شماره (۴-۶۱) رابطه دینداری با شاخص استفاده از کامپیوتر ۱۶۰
- جدول شماره (۴-۶۲) رابطه دینداری با شاخص کلی موسیقی ۱۶۱
- جدول شماره (۴-۶۳) رابطه دینداری با شاخص کلی مطالعه کتب غیر درسی ۱۶۳
- جدول شماره (۴-۶۴) رابطه میان میزان دینداری با شاخص فعالیت های هنری ۱۶۴
- جدول شماره (۴-۶۵) رابطه پایگاه اقتصادی- اجتماعی با سبک زندگی (بعد سلیقه) ۱۶۵
- جدول شماره (۴-۶۶) رابطه پایگاه اقتصادی- اجتماعی با سبک زندگی (بعد اوقات فراغت) ۱۶۶
- جدول شماره (۴-۶۷) رابطه دینداری با سبک زندگی (بعد سلیقه) ۱۶۷
- جدول شماره (۴-۶۸) رابطه دینداری با سبک زندگی (بعد اوقات فراغت) ۱۶۷
- جدول شماره (۴-۶۹) رابطه پایگاه اقتصادی- اجتماعی با شاخص کلی سبک زندگی ۱۶۸
- جدول شماره (۴-۷۰) رابطه میزان دینداری با شاخص کلی سبک زندگی ۱۶۹
- جدول شماره (۴-۷۱) رابطه نوع مسلمانی با شاخص کلی سبک زندگی ۱۷۰
- جدول شماره (۴-۷۲) نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته ۱۷۰
- جدول شماره (۴-۷۳) رگرسیون چندگانه برای تبیین سبک زندگی ۱۷۱
- جدول شماره (۴-۷۴) رگرسیون چندگانه برای تبیین سبک زندگی ۱۷۱
- جدول شماره (۵-۱) رابطه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته سبک زندگی ۱۸۵

فصل اول

۱-۱ بیان مسأله

۱-۲ اهمیت و ضرورت تحقیق

۱-۳ اهداف تحقیق

۱-۱- طرح مسئله

تحقیق حاضر به بررسی تأثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی و میزان دینداری بر سبک زندگی (سنتی، مدرن و ترکیبی از سنتی و مدرن) با توجه به دو بعد مهم سلیقه و اوقات فراغت در بین دانشجویان می پردازد.

سبک زندگی در حال حاضر از موضوعات مهمی است که مورد توجه محققان است. بطوری که به عنوان یک الگوی کنش می توان درشناسایی و شناخت هویت افراد و گروه های متفاوت اجتماعی از یکدیگر، مورد استفاده قرار گیرد. نکته قابل تأمل این است که مفهوم سبک زندگی به معنای امروزی پدیده ای متعلق به دنیای اجتماعی معاصر است. زیرا با ظهور مدرنیته و پیامدهای حاصل از آن همچون پدیده شهر نشینی، عمومیت آموزش و پرورش، صنعتی شدن و گسترش ارتباطات می توان گفت که در آداب و رسوم و شیوه زندگی سنتی افراد تغییرات اساسی بوجود آمده است. عبارتی آن نوع شیوه و سبک زندگی جوامع سنتی که تقریباً مبتنی بر همسانی و مشابهت بود با ظهور مدرنیته تغییر بنیادی یافت. در واقع پیامدهای حاصله از مدرنیته، که ترویج دهنده نوعی روحیه مصرف گرایی در بین افراد می باشد، سبب شد تا دامنه اختیارات افراد با توجه به تنوع چشمگیر مصرف کالاهای مادی (اقتصادی) و فرهنگی افزایش یابد و شیوه جدیدی از زندگی را تجربه کنند. بطوری که افراد به توانایی خاصی در ارتباط با انتخاب زندگی و مصرف کالاها دست یافتند و دیگر به جای آنکه بیشتر از سبک های زندگی پیشین پیروی کنند، خودشان اکنون آزادانه، می توانند از میان مجموعه ای از انتخاب های ممکن دست به گزینش بزنند. بدین ترتیب دیگر همچون گذشته شاهد همسانی و مشابهت در سبک زندگی افراد نیستیم. بنابراین سبک زندگی بعنوان یک پدیده جدید با متاثر بودن از پیامدهای مدرنیته می تواند، معرف بخش عمده ای از مصرف کالاهای متفاوت اقتصادی و فرهنگی در بین افراد باشد. بطور کلی سبک زندگی افراد و گروه های متفاوت اجتماعی از عوامل متعددی در سطوح متفاوت کلان همچون، عوامل مدرن فوق الذکر و نیز عوامل اقتصادی و در سطوح خرد همچون ویژگی های جنسیتی و قومیتی تأثیر می پذیرد. اما این که هر کدام از این عوامل تا چه حد می تواند بر شکل گیری و سبک زندگی مؤثر باشد مسأله ای

تجربی است که برای رسیدن به این موضوع به پژوهش های تجربی نیازمندیم.

اگر بخواهیم موضوع سبک زندگی را در جوامع در حال گذاری همچون جامعه ایران و آن هم با توجه به ساختار و بافت دینی که دارد مورد بررسی قرار دهیم، می تواند چالش های متعددی در پی داشته باشد. زیرا از یک طرف شاهد دنیای مدرنی هستیم که در آن ارزش هایی همچون مصرف گرایی، نسبیت باوری و فردگرایی حاکم است و نوعی سبک زندگی را تبلیغ می کنند که مبتنی بر مصرف گرایی است، اما از طرف دیگر ادیان با تمسک به حقایق دینی قطعی و حاکم بودن ارزش هایی همچون برادری و برابری، بذل و بخشش، قناعت، دید و بازدید با دوستان و خویشاوندان و مخالفت با هر گونه اسراف، شیوه ای از زندگی همسان و تقریباً یکنواخت را ترویج می کند. بنابراین می توان گفت که عامل دین بعنوان متغیری فرهنگی، از طریق جهت دهی و شکل دهی به جهان بینی، نگرش ها، باورها و به طور کلی اهداف ارزشی و قواعد هنجاری افراد، برسبک زندگی افراد تأثیر می گذارد.

علاوه بر متغیر فرهنگی دین، پایگاه اقتصادی- اجتماعی افراد نیز در شکل گیری سبک زندگی تأثیر دارد. با توجه به اینکه افراد در جامعه از پایگاه های اقتصادی- اجتماعی متفاوتی برخوردارند؛ پس متناسب با موقعیت اقتصادی- اجتماعی خود به انتخاب کالاهای مادی و مصرفی می پردازند. بعبارت دیگر وضعیت پایگاهی افراد در جامعه نقش تسهیل کننده یا محدود کننده ای در گزینش سبک زندگی آنان دارد. به این دلیل، شرایط زندگی، عقاید و افکار، دیدگاه های فرهنگی، جهان بینی و بالاخره نحوه گذران اوقات فراغت افراد نمی تواند از وضعیت اقتصادی- اجتماعی آنان جدا باشد.

از آنجا که پایگاه اقتصادی- اجتماعی متناسب با رشد، توسعه و تکامل جامعه در حال تغییر است و حال آنکه دین و نهادهای دینی با سرعت کمتری خود را با مظاهر عینی تطبیق می دهد در اینجا افراد در انتخاب و نمایش سبک زندگی با چالش و ناهماهنگی مواجه می شوند. بنابراین در پژوهش حاضر از میان عوامل متعددی که بر سبک زندگی افراد مؤثر هستند، عمدتاً دو عامل پایگاه اقتصادی- اجتماعی و میزان دینداری بررسی می شود. بعبارتی بیشتر در جستجوی این مساله هستیم که دانشجویان به لحاظ میزان دینداری و با توجه به موقعیت اقتصادی- اجتماعی که دارند چگونه به انتخاب سبک زندگی می پردازند و

چه تفاوت هایی با یکدیگر دارند؟. به عبارت دیگر سبک زندگی دانشجویان تا چه اندازه در ارتباط و متأثر از عوامل فوق (عینی/اقتصادی و ذهنی/فرهنگی) می باشند؟.

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

سبک زندگی از جمله مفاهیمی است که در زندگی اجتماعی امروزی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. به تعبیر گیدنز: سبک زندگی اصطلاحی است که در فرهنگ سنتی چندان کاربردی ندارد، چون ملازم بانوعی انتخاب از میان تعداد کثیری از امکانهای موجود است. این رویکرد راهی است که به درک مدرن بودن سبک های زندگی در تقابل آنها شکل بندی های پیشین می انجامد و این معانی نمادین امور توافقی هستند که پیوسته در حال از نو شدن هستند (گیدنز، ۱۳۸۲: ۱۲۰). پس امروزه با توجه به تحولات پیش آمده چون مصرف گرایی و شکل گیری سلیق متعدد و متنوع در حوزه مصرف و انتخاب افراد، ضرورت دارد که بیشتر به صورت علمی به آن پرداخته شود.

از آنجا که افراد در وضعیت های متفاوت، نقش ها و کنش های متفاوتی را بروز می دهند؛ بر این اساس بعضی از متفکرین چون مارکس، برخی از تغییر و تحولات در سطح جامعه و نظام شخصیت افراد را منوط به پایگاه اقتصادی- اجتماعی افراد می دانند.

در مقابل متفکرانی همچون وبر برنقش عوامل فرهنگی و ارزشی مثل دین تأکید دارد و برای عوامل فرهنگی و ارزشی نقش مهمی قایل است.

حال با توجه به اینکه در جامعه ی در حال گذار ی چون جامعه ایران، افراد در یک وضعیت دیالکتیکی بین امر محلی و جهانی قرار گرفته اند به این معنی که از یک طرف شاهد تغییر و تحولات در سطح جامعه می باشند؛ از طرف دیگر با توجه به اینکه دین نقش مهمی در نگرش ها، باورها و ارزش های افراد جامعه دارد، موقعیتی به وجود آمده است که افراد می بایست از بین مسیر های مختلف جامعه، مسیری را انتخاب نمایند که در راستای نگرش های دینی آنان باشد. از آنجا که، شیوه و سبک زندگی افراد می تواند متأثر از دو عامل پایگاه اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی (دین) می باشد و از طرف دیگر به دلیل برخورد و تنش که بین عوامل فوق در جامعه ای همچون ایران که در معرض تحولات جهانی و به طور کلی مدرن و حضور قدرتمند عناصر و نمادهای سنتی می باشد مطالعه کنش و کردار و سبک زندگی افراد ضرورت دارد.

همچنین می توان گفت، جامعه شناسی علم مطالعه رفتار، گرایش ها و عملکرد و مناسبات اجتماعی افراد با یکدیگر است. سبک زندگی نیز یکی از موضوعات یا قلمروهای است که بخشی از رفتارها و مناسبات افراد را با یکدیگر شکل و جهت می دهد. از طرف دیگر دانشجویان بخش قابل ملاحظه ای از جمعیت کشور هستند که به دلیل تخصص و مهارت هایشان تأثیر بسزایی بر شکل گیری جریان های اجتماعی دارند. از این رو مطالعه سبک زندگی دانشجویان که می تواند بخشی از الگوهای رفتاری آنان را مشخص سازد و شیوه تأثیر پذیری آنها از یک عامل فرهنگی یعنی دین و یک عامل اقتصادی - اجتماعی یعنی پایگاه را روشن کند، از جهت علمی حائز اهمیت است.

۱-۳- اهداف تحقیق

در این تحقیق سعی می شود با استفاده از نظرات صاحب نظران و شواهد تجربی به اهداف عمده زیر پرداخته شود:

۱- هدف توصیفی

- شناسایی و دسته بندی سبک های زندگی افراد نمونه تحقیق (دانشجویان)

۲- هدف تحلیلی

- بررسی و تأثیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی و دینداری مؤثر بر سبک زندگی دانشجویان.

فصل دوم

ادبیات نظری و تجربی تحقیق

۲-۱ مقدمه

در این فصل دیدگاه‌های نظری و یافته‌های تجربی مرتبط با موضوع یعنی سبک زندگی دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن مطرح می‌شود. شیوه کار بدین گونه است که ابتدا مباحث و پیشینه نظری مرتبط با موضوع سبک زندگی مطرح خواهد شد. سپس شواهد تجربی و تحقیقات انجام شده نقد و بررسی می‌شود.

در نهایت انتخاب چارچوب نظری و فرضیات تحقیق ارائه می‌شود.

۲-۲ مفاهیم اصلی

۲-۲-۱ سبک زندگی

سبک زندگی (life style) یکی از واژه‌هایی است که اخیراً مورد استفاده نامناسب قرار می‌گیرد. دانشمندان علوم اجتماعی، ژورنالیست‌ها و عوام از این اصطلاح برای اشاره به هر چیزی که به نوعی مورد علاقه عده‌ای است استفاده می‌کنند (چنی، ۱۳۸۱: ۹).

آرتور آسابرگر معتقد است: ما در تعریف سبک زندگی با واژه فراگیری روبرو هستیم که از سلیقه فرد در زمینه آرایش مو تا سرگرمی و تفریح و ادبیات و موضوعات دیگر را شامل می‌شود (آسابرگر، ۱۳۷۹: ۱۴۱). سوبل که شاید مفصل‌ترین متن درباره سبک زندگی را نوشته معتقد است که؛ تقریباً هیچ توافق تجربی یا مفهومی درباره این که چه چیزی سازنده سبک زندگی است وجود ندارد (به نقل از فاضلی، ۱۳۸۳: ۵۳).

با این وجود می‌توان تعاریفی از سبک زندگی ارائه داد.

در ادبیات جامعه‌شناسی، از مفهوم «سبک زندگی» دو برداشت و دو گونه مفهوم سازی متفاوت بعمل آمده است. در فرمول بندی نخست-که سابقه‌ی آن به دهه ۱۹۲۰ برمی‌گردد-سبک زندگی، معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً به عنوان شاخصی برای تعیین طبقه اجتماعی بکار رفته است.

در شکل دوم، سبک زندگی، نه راهی برای تعیین طبقه اجتماعی، بلکه شکل نوینی دانسته می شود که تنها در متن تغییرات فرهنگی مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف گرایی معنا می یابد. در این معنا سبک زندگی راهی است که برای تعریف ارزش ها و نگرش ها و رفتارهای افراد که اهمیت آن برای تحلیل های اجتماعی روز به روز افزایش می یابد (چاووشیان، ۱۳۸۱: ۶).

در نوع اول، این مقیاس (طبقه) بر مبنای این واقعیت ساخته شد که عموماً «سبک زندگی» و خصوصاً اشیای تحت تملک مردم، در طبقه های مختلف تفاوت دارد. راهی که به ساختن این مقیاس منتهی شد، با فرمولی که چاپین در ۱۹۲۶-۱۹۲۷ ارائه داد، گشوده شد. به نظر چاپین منزلت اجتماعی، موقعیتی است که در فرد یا خانواده با توجه به سطح میانگین استاندارد دارایی های فرهنگی، درآمد، دارایی های مادی و مشارکت در فعالیت های گروهی اجتماع، اشغال می کند (همان، ۷). در سال ۱۹۳۳، این مقیاس، همبستگی ناچیزی با مقیاس منزلت شغلی و میزان درآمد نشان داد و از آن پس حملات و انتقادهای شدیدی به اعتبار این مقیاس وارد شد و در اکثر تحقیقات بعدی نیز رابطه ی این مقیاس با مؤلفه های دیگر مثل درآمد، تحصیلات، شغل و پیشینه خانوادگی رد شد. بنابراین امکان ساختن مقیاس سبک زندگی برای شناخت طبقات مختلف هر چه بیشتر مورد شک و تردید قرار گرفت و در نهایت کاملاً از صحنه خارج شد اما مفهوم سبک زندگی بار دیگر، نه به عنوان مفهوم مستقلی که نشانگر رویکرد تحلیلی تازه ای به مبحث قشربندی و تمایزات و تحرک اجتماعی است وارد علوم اجتماعی شد. این مفهوم دامنه ی وسیعی از پژوهش های اجتماعی را در بر گرفت که با استفاده از کالاهای مصرفی برای تمییز و تثبیت هویت اجتماعی مربوط می شدند (همان؛ ۱۰). سبک های زندگی محصولات نظام مند خلق و خو هستند که در روابط دو سویه خود از طریق طرح های خلق و خو درک می شود و تبدیل به نظام هایی از علائم و نشانه ها می شود که به لحاظ اجتماعی ارزشیابی می گردند (مثل سبک متشخص، سبک عامیانه، سبک سنتی، سبک مدرن) (دیوید چنی به نقل از بوردیو، ۱۳۷۸: ۱۰۵). به عبارت دیگر بوردیو سبک های زندگی را